

มรดกธรรม 5 ดี : สูตรสำเร็จสำหรับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จุฬารัตน์ วิชาชาติ¹ และ พระมหาสุเมธ สุเมธ²

¹E-mail: thanee_305@hotmail.com

รับต้นฉบับ 27 กรกฎาคม 2558 วันที่เผยแพร่ 25 ธันวาคม 2558

บทคัดย่อ

มรดกธรรม 5 ดี อันประกอบด้วย คิตติ พุคฺติ ทำติ คบหามิตรติ ไปสู่สถานที่ดี เขียนขึ้นจากการรวบรวมบทสรุปเนื้อหาคติธรรมที่ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้บรรยายเผยแผ่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่บุคคลที่สนใจเป็นระยะเวลายาวนานกว่าครึ่งศตวรรษ ที่มาของมรดกธรรม 5 ดี นั้นแต่เดิมพบว่า ได้นำเค้าโครงเนื้อหาจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาหลายหมวด เช่นหมวดว่าด้วยสุจริต 3 อริมรรคมีองค์ 8 และหลักคำสอนในมหามงคลสูตร เป็นต้น จากการที่พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนหมวดต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งแล้ว จึงได้วิเคราะห์จำแนกหลักธรรมเหล่านั้นให้เหลือเพียง 5 ข้อ เพื่อง่ายต่อการเผยแผ่ต่อบุคคลที่สนใจจนสามารถทำความเข้าใจหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างดี และสามารถนำไปปฏิบัติให้เห็นผลได้จริงในชีวิตประจำวัน เกิดเป็นคุณูปการแก่วงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรแก่การศึกษาทำความเข้าใจเป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: มรดกธรรม; ๕ ดี; นักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

5 Goods Dhamma Heritage: A Package for Buddhism Propagator

Jularat Vichanati¹ and Phramaha Sumeth Sumedho²

E-mail: thanee_305@hotmail.com

Retrieved July 27, 2015 Accepted December 25, 2015

ABSTRACT

The Five Dharma good heritages, participate assemble, think well, speak well, make things good, associate with good people, ascend to a good place. Write about from the conclusion in Buddhist doctrines, which Phra Phrommanggalajaraya (panyanandha) lecture disclosed the knowledge for the Buddhist and interested parties for a period lasting more than half a century. Over that period of time five Dharma good heritages were discovered. That the contents of the doctrine in Buddhism, several has categories, for example; Good conduct 3 (sucarita 3), the noble eightfold path (Atthangika-magga), and Doctrine is in the highest blessing (Mangala 38) and so forth. After Phra Phrommanggalajaraya (panyanandha) doctrinal studies he become proficient in Buddhism. Where communicated he meticulously analyzed those principles, to leaving only five to be communicated. Disseminate to interested parties, including the understanding that the doctrine of Buddhism is fundamentally good; this can be put into practice, where results in real life will become apparent. It is particularly useful to the community Dissemination of Buddhism, which should be studied frequently.

Keyword : Dhamma Heritage; 5 goods; Buddhism Propagator

บทนำ

การมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จนั้นเป็นยอดสิ่งปรารถนาของใครหลายคน แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้ ยิ่งเมื่อพูดถึงการเสนอสูตรสำเร็จที่ว่าด้วยแล้วยิ่งเป็นเรื่องยากขึ้นไปใหญ่ เพราะโดยข้อเท็จจริงความต้องการของมนุษย์เรานั้นมีไม่เหมือนกัน การที่จะหาสิ่งซึ่งจะช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับทุกคนจึงเป็นไปได้ยาก จะว่าไปแล้วมนุษย์ทั่วไปดำเนินชีวิตไปโดยมีวิธีการแก้ปัญหาไปที่ละประาะเฉพาะหน้า มากกว่าที่จะมองเห็นภาพรวมใหญ่ซึ่งจะทำให้แก้ปัญหาที่ต้นเหตุได้ เส้นทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์จำนวนมากจึงเต็มไปด้วยความสับสน วุ่นวาย สะเปะสะปะหาความพอดี ลงตัวได้ยาก คำกล่าวในทางพุทธศาสนามีประโยคหนึ่งกล่าวว่า “เออ ปลฺลสฺสึมิ โลกํ จิตฺตํ ฯลฯ ทานํทังหลายพินฺนมาตุโลกันตระการตุจฺจราชฺชโร อั้นคนเขลาช้องอยู่ แต่ผู้รู้หาช้องไม่”¹ ประโยคนี้แสดงให้เห็นสัจธรรมส่วนหนึ่งของโลกว่าแท้จริงแล้วโลกนั้นไม่ใช่สิ่งมีแก่นสารสาระความแน่นอนใด ๆ ให้จับต้องได้ เราไม่สามารถเกาะกุมโลกไว้ได้ตราบที่ยังไม่รู้จักตัวเอง โลกไม่ได้มีหลักประกันอะไรไว้ให้แก่เราตราบใดที่เรายังไม่ได้มีความเข้าใจอะไรเกี่ยวกับมัน ทรรศนะในการตั้งเป้าหมายหรือ วางแผนในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธจึงเป็นเรื่องของการตั้งสมมติฐานจากความคิดที่ว่า เราสามารถสร้างวิธีการดำเนินชีวิตขึ้นมาได้โดยการละวางความเชื่อค่านิยมซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของโลกของชีวิต แล้วจึงมองหาคุณค่าบางประการที่เชื่อว่าเป็นคุณค่าแท้ในตัวเองของเส้นทางที่จะเดินไปนั้น

ในความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเริ่มแรกเชื่อว่าคนเรามีชีวิตดำเนินไปตามเส้นทางที่ประกอบขึ้นจากการกระทำของตนเอง สิ่งที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการใช้ชีวิตนั้นถูกวัดค่าจากการกระทำ แต่ไม่ใช่จากแรงมุ่งที่ว่าการกระทำนั้นสามารถสร้างมูลค่าให้แก่เราได้เป็นจำนวนเท่าไร แต่หากเป็น การกระทำเหล่านั้นได้สร้างคุณค่า (Value) ที่มีความหมายแก่เจ้าตัวของผู้กระทำ และ แก่โลกไว้อย่างไรบ้าง ค่าของความสำเร็จในชีวิตอุดมคติทางพระพุทธศาสนาจึงถูกชี้วัดด้วยเหตุผลทางการกระทำตั้งแต่เมื่อได้เริ่มลงมือจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการที่เดียว ดังนั้นคำสอนหลักในพระพุทธศาสนาจึงมุ่งสอนให้คนกระทำแต่เฉพาะกรรมดีเพื่อชีวิตจะได้รับแต่สิ่งที่ดี ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นลงมือทำไปจนถึงการได้รับผลในบั้นปลาย ดังคำจากพุทธพจน์บทหนึ่งที่ว่า “ฯ...กมฺมํ สตุเต วิชฺชติ ยทิทํ ทินฺนปฺปณฺนิตตยาตฺติฯ”² คือ “ฯ...กรรมนั้นแลที่จำแนกชีวิตสัตว์ให้ได้รับความดีและเลวต่างกัน”³

¹ ช.ธ. (ไทย) 25/171/86.

² ม.ธ. (บาลี) 14/581/376.

³ ม.ธ. (ไทย) 14/289/350.

คิดดี ทำดี พุทธดี คบหามิตรดี ไปสู่สถานที่ดี เป็นหัวข้อธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต 5 ข้อ ที่พระพรหมมิ่งคลาจารย์ หรือ หลวงพ่อปัญญาันทะ (ปัญญาันทะภิกขุ) แห่งวัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้ใช้เวลาสั่งสอนอบรมแก่บรรดาพุทธศาสนิกชน ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาติดตามรับฟัง ธรรมบรรยายจากท่านมาตลอดหลายสิบปี⁴ ที่มาของหัวข้อธรรมทั้ง 5 เริ่มต้นด้วยการที่พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ศึกษาเรียนรู้พุทธธรรมคำสอนด้วยตัวเองตลอดระยะเวลา 76 ปีแห่งการดำรงอยู่ในสมณะเพศ จนตกตะกอนกลั่นกรองออกมาเป็นองค์ความรู้ คำบรรยายเทศนาในวาระต่าง ๆ โดยใช้ภาษาง่าย ๆ ร่วมสมัยเพื่อหวังให้เยาวชนตลอดทั้งพุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถซึมซับ เรียนรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เห็นผลได้จริงในชีวิตประจำวัน

หลักการพื้นฐานสำคัญของ คติธรรม 5 ดี นี้โดยพื้นฐานได้คำนึงถึงกระบวนการซึ่งหวังเพื่อช่วยช่วยสร้างความสมบูรณ์ 3 ด้านได้แก่ ศิลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา ให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนเป็นหลัก ดังนั้นพุทธศาสนิกชนหรือแม้แต่บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจจึงควรได้รับการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์เป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป ดังจะได้นำเสนอรายละเอียดต่อไปนี้

คติธรรม 5 ดี ตามแนวคิดพระพุทธศาสนาเถรวาท

คติธรรม 5 ดี ประกอบด้วย (1) คิดดี (2) พุทธดี (3) ทำดี (4) คบหามิตรดี (5) ไปสู่สถานที่ดี เป็นหลักธรรมที่พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ได้นำมาใช้สั่งสอนบรรยายแก่บรรดาพุทธศาสนิกชนผู้สนใจทั่วไปเป็นเวลาติดต่อกันนานหลายสิบปี เนื้อหาทั่วไปในหลักธรรมนี้ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ได้นำมาจากหลักคำสอนที่ปรากฏ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทอันได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก และคำภีร์อื่นๆ เป็นส่วนมาก แต่เมื่อก่อนนำขึ้นมาสอนบรรยายแก่พุทธบริษัท ก็ได้มีการปรับแก้คำอธิบายของเนื้อหาเพิ่มเติมบางส่วน และขยายความเข้าใจในหลักธรรมนั้นๆ ออกไปจากของเดิม มีการจัดหมวดหมู่หัวข้อธรรมใหม่ ใส่ความหมายเพิ่มเติมลงไป รวมถึงมีการปรับแก้สำนวนภาษาให้ทันสมัยขึ้นตามที่เห็นสมควร เพื่อให้ได้ทราบถึงเนื้อหาที่เป็นหลักคำสอนเดิม ดังนั้นเราจึงควรได้ศึกษาจากแหล่งความรู้ที่เป็นต้นทางเช่นคัมภีร์ ตำรา จากในฝ่ายพระพุทธรศาสนาเถรวาทซึ่งจะได้นำเสนอดังต่อไปนี้

⁴ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญาันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อก มรดกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, 2550), หน้า คำนำ.

1. คิตติ

คติธรรมเรื่อง คิตติ พระพรหมมั่งคลาจารย์ ได้นำแนวคิดมาจากหลักคำสอนเดิมคือเรื่อง สุจริต 3 อันได้แก่ กายสุจริต การประพฤติดีทางกาย วาจาสุจริต การประพฤติดีทางวาจา และ มโนสุจริต การประพฤติดีทางใจ⁵ โดยคติธรรม คิตติ มีหมายเหตุเฉพาะว่าเป็นการประพฤติดีทางใจ ซึ่งหากจะแยกย่อยลงไปอีกก็จะมีอยู่ด้วยกัน 3 ประการคือ (1) อนุภินทนา จิตใจไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่น (2) อพยาบาท จิตใจไม่มุ่งร้ายหวังความเบียดเบียนสร้างทุกข์แก่ผู้อื่น และ (3) สัมมาทิฏฐิ จิตใจประกอบด้วยความเห็นชอบ ไม่หลงผิด คิดถูกต้องต่อความเป็นจริงต่อข้อเท็จจริง ฯลฯ⁶ ไม่เฉพาะเพียงเท่านั้น เพราะเมื่อหากเทียบคติธรรมคิตติกับอริยมรรคมีองค์ 8 ก็อาจเทียบได้กับมรรค 4 ข้อดังนี้ด้วย คือ (1) สัมมาทิฏฐิมีความเห็นที่ถูกต้อง (2) สัมมาสังกัปปะมีความดำริถูกต้อง (3) สัมมาสติ มีความระลึกชอบ และ (4) สัมมาสมาธิมีจิตตั้งมั่นชอบ

ตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การประพฤติดีทางใจอย่างมาก เพราะถือว่า การคิด ย่อมเป็นบรรทัดฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดการกระทำดีร้ายด้านต่าง ๆ ต่อไปอีกหลายทาง ไม่ว่าจะการกระทำด้านดีหรือด้านร้ายสิ่งที่เป็นบรรทัดฐานเริ่มแรกก็เกิดมาจากการคิดนี้เอง ดังที่ปรากฏทรรคนะนี้ในคัมภีร์ขุททกนิกาย ขุททกปาฐว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจ(ความคิด)เป็นใหญ่ มีใจเป็นหัวหน้า สำเร็จได้ด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะถูกชั่วทำชั่วตามไปด้วยเพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมจะตามเขาไปด้วยดุจล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากติดตามเขาไป”⁷

2. พุทธิ

ดังปรากฏบ้างแล้วข้างต้นว่าคติธรรมว่าด้วย พุทธิ ของ พระพรหมมั่งคลาจารย์ ได้นำหลักการมาจากหมวดคำสอนเรื่อง สุจริต 3 คือนำมาจากข้อ วาจาสุจริต (การประพฤติดีทางวาจา) ซึ่งในรายละเอียดนั้นหลักธรรมที่ว่าด้วยการพูดยังสามารถแบ่งย่อยลงไปได้อีก 4 ประการ⁸ ด้วยกัน ได้แก่ (1) พุทแต่คำจริง คือพูดอย่างตรงกับความจริง ตรงกับข้อเท็จจริง พูดจากสิ่งที่รู้ ไม่ตั้งใจปิดเบือนพูดให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจผิดออกไปจากความเป็นจริง (2) ไม่พูดล่อลึง คือ พูดอย่างถนอมน้ำใจ ไม่พูดหวังผลให้เกิดการเสียดแทงใจดำ สร้างความเจ็บปวดคับ

⁵ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, 2551), หน้า 1144.

⁶ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 16, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551), หน้า 235.

⁷ ชุ.ช. (ไทย) 25/1/23.

⁸ วิ.ป. (ไทย) 8/324/457.

แต่ตั้งใจต่อผู้ฟัง (3) พุทธคำสุภาพ คือ พุทธแต่คำดีไพเราะ อ่อนหวานมีมารยาท (4) พุทธแต่พอประมาณ คือ พุทธแต่สิ่งมีประโยชน์ รู้สมควรว่าสิ่งใดควรพูดสิ่งใดไม่ควรพูด รู้เหมาะสมของเวลาบุคคลสถานที่ ฯลฯ การพูดดีนี้เมื่อหากนำมาเทียบกับอริยมรรคมีองค์ 8 ก็จะได้แก่ สัมมาวาจา คือ การเจรจาที่ชอบ นั่นเอง

เรื่องการพูดดีนี้ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญอย่างมาก โดยกล่าวไว้หลายในที่ซึ่งกล่าวถึงคุณ-โทษของการพูดไว้เช่น “บุคคลทำสิ่งใดพึงพูดสิ่งนั้น ไม่ทำสิ่งใดก็ไม่ควรพูดสิ่งนั้น บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่าบุคคลผู้ไม่ทำนั้น (เป็นพวก) ดีแต่พูด”⁹ หรือ “บุคคลพึงพูดถึงสิ่งที่ตนทำได้ ไม่พูดถึง(อวดอ้าง) ในสิ่งที่ตนทำไม่ได้”¹⁰ หรือ “ดอกไม้งามมีสีสวยแต่ไม่มีกลิ่นฉันใด คำพูดดีก็ฉันนั้นไม่มีผลแก่ผู้ไม่ทำตาม”¹¹ เป็นต้น

3. ทำดี

คตินิยมในส่วนที่ว่าด้วย ทำดี ซึ่ง พระพรหมมั่งคลาจารย์ นำมาสอนบรรยายนี้ในส่วนที่เป็นหลักการท่านได้นำมาจากหมวดคำสอนเรื่อง สุจริต 3 จากหมวด กายสุจริต คือ มีการกระทำดีทางกาย ซึ่งทางกายสุจริตนี้ก็มีแยกย่อยลงไป 3 ข้อด้วยกันดังนี้

(1) ไม่ฆ่าไม่เบียดเบียน หมั่นประกอบเมตตาทายกรรมต่อผู้อื่น มีความกรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นอยู่เสมอ

(2) ไม่ลักขโมย ฉ้อฉลคดโกงไม่แสวงหาทรัพย์มาด้วยวิธีการอันมิชอบ ให้ความเคารพแก่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ฯลฯ

(3) ไม่ประพฤติดิฉินในกามไม่ล่วงประเวณีในคู่รักสามีภรรยาของผู้อื่น¹² เป็นต้น

หากจะเทียบทำดีกับคำสอนในหัวข้ออริยมรรค 8 ก็อาจจะได้ว่าทำดีนั้นหมายถึงข้ออริยมรรคทั้ง 3 มี (1) สัมมาสัมมัสนะทำการงานถูกต้อง (2) สัมมาอาชีวะทำการเลี้ยงชีพถูกต้อง และ (3) สัมมาวาจาทำความพยายามถูกต้อง ในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีอุทาหรณ์ของการทำดีกับการกระทำไม่ดีไว้ว่า “บุคคลหากทำกรรมใดแล้ว เตือนร้อนในภายหลัง มีน้ำตานองหน้า

⁹ ส.ส. (ไทย) 15/35/45.

¹⁰ ชุ.เถร. (ไทย) 26/322/383.

¹¹ ชุ.เถร. (ไทย) 26/323/383.

¹² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 16, หน้า 234.

กรรมที่ทำแล้วนั้น ถือเป็นกรรมไม่ดีฯ ...แต่หากบุคคลใดทำกรรมแล้ว ไม่ได้ตร้อนในภายหลังมีจิตใจเข้มแข็งเบิกบานฯ กรรมที่ทำแล้วนั้น ถือเป็นกรรมดี”¹³

4. คบหามิตรดี

คติธรรม คบหามิตรดี นี้หากวิเคราะห์ไปถึงแหล่งที่มาจะพบว่าได้นำหลักการมาจากคำสอน มหามงคลสูตร ในมงคลข้อที่ว่าด้วย (1) ไม่คบคนพาล (2) เลือกคบแต่บัณฑิต¹⁴ และนำมาจากหลักธรรมที่ว่าด้วยการเลือกคบมิตร 4 จำพวก (สิงคาลกสูตร)¹⁵ ได้แก่

(1) เลือกคบมิตรมีอุปการะ 4 ประการ คือ มิตรให้คำชี้แนะเตือนเพื่อนยามผิดพลาด มิตรช่วยรักษาทรัพย์ของเพื่อนไว้ยามประมาท มิตรเป็นที่พึ่งยามมีภัย มิตรครวญจำเป็นยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ

(2) เลือกคบมิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ 4 ประการ ได้แก่ มิตรที่บอกความลับตนแก่เพื่อน มิตรปิดความลับของเพื่อนแก่ผู้อื่น มิตรไม่ทอดทิ้งยามมีภัย มิตรสละแม้ชีวิตให้แก่กันและกันได้

(3) เลือกคบมิตรแนะนำประโยชน์ 4 ประการ คือ มิตรที่เห็นเพื่อนทำชั่วแล้วคอยห้ามปรามไว้ มิตรคอยแนะนำให้เพื่อนตั้งอยู่ในความดี มิตรหวังดีให้ได้ฟังได้รู้ในสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟังได้รู้มาก่อน มิตรบอกหนทางสวรรค์ทางแห่งความสุขให้

(4) เลือกคบมิตรมีน้ำใจ 4 ประการ คือ มิตรเห็นเพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย เห็นเพื่อนมีสุขก็พลอยดีใจ มีผู้ติเตียนว่าร้ายเพื่อนคอยยับยั้งแก้ไขให้ยามมีผู้สรรเสริญช่วยส่งเสริมสนับสนุน¹⁶

การเลือกคบหามิตรดีจึงเป็น อุดมมงคล (ตามแนวทางมงคลสูตร) และ เป็นทั้งหลักการเลือกคบมิตรดี (ตามแนวทางสิงคาลกสูตร) การคบหามิตรดีนั้นพระพุทธศาสดาคอนข้างให้ความสำคัญเพราะเชื่อว่าการเลือกคบมิตรนี้เป็นพื้นฐานขั้นต้นที่สำคัญประการหนึ่งของการมีชีวิตที่ดีที่สามารถเสริมให้ชีวิตดำเนินไปตามเส้นทางที่ดีทำให้หวังได้ว่ามีโอกาสจะประสบความสำเร็จ

¹³ ส.ส. (ไทย) 15/103/ 110 – 111.

¹⁴ ชุ.ช. (ไทย) 25/3/7.

¹⁵ คุรายละเอียดเพิ่มเติมใน. ที.ปา. (ไทย) 11/261 – 265/210 – 212.

¹⁶ คุรายละเอียดเพิ่มเติมใน. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551), หน้า 316 – 317.

5. ไปสู่สถานที่ดี

คติธรรมข้อนี้ ปรากฏในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอยู่สองที่คือ ในมงคลสูตรและในหมวดธรรมมีอุปการะมาก (จักร 4) จากที่พบในมงคลสูตรนั้นอยู่ในมงคลข้อที่ 4 คือ ปฏิรูปเทสวาโส เอตมมังคลมุตตมมัง คือ การได้อยู่หรือไปสู่สถานที่ดีถือเป็นอุดมมงคลอันสูงสุด¹⁷ สถานที่ดีในที่นี้คือ อยู่ในภูมิประเทศที่เหมาะสม มีภูมิสภาพ ภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม สภาพสังคมผู้คนในที่นั้น ๆ เป็นคนดี เช่น เป็นถิ่นที่มีความเจริญ มีคนดีอยู่รวมกันมากมีคนไม่ดีอยู่น้อย มีนักปราชญ์อาศัยอยู่ในที่นั้น ๆ เป็นต้นด้วย

ส่วนที่พบใน ธรรมมีอุปการะมาก หรือ จักร 4 นั้นกล่าวว่า การได้อยู่สถานที่ดีนั้นย่อมนำไปสู่ความเจริญ¹⁸ คือ เป็นเหตุให้บุคคลถึงซึ่งความเป็นใหญ่ มีความสำเร็จในชีวิต มีโอกาสสัมบัลลังก์ ยศ มีชีวิตที่ดี ฯลฯ การได้อยู่หรือไปสู่ในสถานที่ดีนั้นในทางพระพุทธศาสนาค่อนข้างให้ความสำคัญอีกเช่นกัน เพราะคำนึงถึงว่า สภาพแวดล้อมที่อยู่ของบุคคลนั้น ๆ ย่อมมีอิทธิพลส่งถึงคน ที่อาศัยอยู่ในที่นั้น ๆ จริงอยู่แม้คนที่อยู่ในสถานที่ไม่ดีไม่ถึงว่าดีนัก เช่น ในที่แวดล้อมด้วยโรงการพนันแหล่งท่องเที่ยวกลางคืน ในชุมชนแออัดหรือในชนบทห่างไกลความเจริญ ฯลฯ ก็มีโอกาศที่จะเป็นคนดีมีชีวิตที่ประสบความสำเร็จได้ แต่ก็คำนึงถึงว่าเมื่อเทียบกันแล้ว บุคคลที่มีความดีกับตัวเมื่อได้รับการเกื้อหนุนจากอิทธิพลแวดล้อมที่ดี ก็ย่อมจะทำให้สามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่ารวดเร็วกว่า ในทางกลับกันเมื่อบุคคลที่ถึงแม้จะดีเท่ากันกับคนแรกแต่เมื่อถูกกีดให้อยู่ในสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี การจะผลัดดันตัวเองให้ได้รับความสำเร็จก็ย่อมจะต้องใช้ความพยายามมากกว่า ใช้เวลานานกว่าหาหนประสบความสำเร็จได้ยากกว่าคนแรกอยู่นั่นเอง ในพระพุทธศาสนามีพระพุทธพจน์กล่าวสนับสนุนการอยู่ในสถานที่ดีนี้ไว้ว่า “ข้าพเจ้าขอทรมณ์ ยศ ชื่อเสียง และความสุขยอมหลั่งไหลมาสู่ผู้อยู่ในถิ่นดี ผู้ไม่ตรีแก่อารยะชนสมบุรณ์ด้วยการตั้งตนไว้ในที่ชอบได้ทำเหตุคือความดีไว้แล้วในกาลก่อน”¹⁹ ดังนี้ เป็นต้น

คติธรรม 5 ดี ที่พบในคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น โดยมากพบว่าถูกยกมาจากหลักธรรมคำสอนที่เป็นหัวข้อธรรมจากหลายแหล่งที่มาด้วยกัน แต่โดยรวมแล้วมีจุดประสงค์เพื่อมุ่งแนะนำสั่งสอนให้คนเกิดการพัฒนากายใจครบคลุมครบทุกด้าน ให้เป็นคนมีความคิดที่ฉลาดมีสติปัญญา มีความมุ่งมั่นแสวงหาความเจริญก้าวหน้า เป็นมิตรต่อผู้อื่นมีคุณประโยชน์แก่คนรอบข้าง สร้างความสำเร็จในชีวิตของตนเองได้ในที่สุด

¹⁷ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน. ชุ.ช. (ไทย) 25/4/7.

¹⁸ ที.ปา. (ไทย) 11/354/375.

¹⁹ อ.จตุกก. (ไทย) 21/31/50.

คติธรรม 5 ดี ในคำสอนของพระพรหมมั่งคลาจารย์

ที่มาของ คติธรรม 5 ดี ของพระพรหมมั่งคลาจารย์ หรือหลวงพ่อบัณฑิตญาณันทะ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า มีพื้นฐานมาจากการที่ท่านมุ่งศึกษาหลักพุทธธรรมคำสอนด้วยตนเองจนเกิดความรู้แตกฉาน แล้วนำความรู้ที่นั้นมาอบรมสั่งสอนพุทธบริษัทที่สนใจ ซึ่งก็เกิดเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการทำความเข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาวงกว้าง ลักษณะการบรรยายของท่านมีการใช้ภาษาสมัยใหม่เพื่อหวังให้คนร่วมสมัยเช่น เยาวชน นิสิตนักศึกษา ข้าราชการ ตลอดจนทั้งพุทธศาสนิกชนที่มีความสนใจทั่วไป เกิดการซึมซับเรียนรู้ในหลักธรรมต่าง ๆ ได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติให้เห็นผลในชีวิตประจำวันได้จริงซึ่งหลักธรรม 5 ดี ของพระพรหมมั่งคลาจารย์ มีรายละเอียดเนื้อหาที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. คิตติ

คติธรรมข้อนี้เป็นหัวข้อธรรมที่ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ใช้กระตุ้นเตือนให้พุทธศาสนิกชนทั่วไป ได้หันกลับมาใช้ความคิดใคร่ครวญถึงผลดีร้ายที่ตนจะกระทำเสียก่อนแล้วจึงค่อยลงมือทำ ซึ่งหากจะกล่าวในสำนวนก็คือ “ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า”²⁰ การคิดคิตติโดยหลักการได้หยิบยกมาจากคำสอนเรื่อง ลิกขา 3 ได้แก่ คีลลิกขา จิตลิกขา และปัญญาลิกขา เป็นใช้พื้นฐานในการบรรยายคำสอน นอกนี้ยังมีการนำศัพท์แบบใหม่เข้ามาอธิบายเพื่อให้เข้าใจง่ายได้ง่าย มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้บรรยายสั่งสอนแก่ เยาวชน พุทธศาสนิกชนที่สนใจ และผู้มีความรู้ระดับปัญญาชน ซึ่งอาจต้องการธรรมะที่มีลักษณะความเป็นวิชาการมากขึ้น มีความเป็นเหตุเป็นผลเชิงประจักษ์ รวมไปถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจมีความรู้ลึกว่าการรับฟังธรรมะด้วยศัพท์ภาษายาก ๆ ยึดเยื้อแบบเก่านั้นฟังยากและน่าเบื่อ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามที่กล่าวว่าคติธรรม “คิตติ” ได้หยิบยกหลักธรรมมาจากหลักคำสอนเรื่อง ลิกขา 3 อาจเริ่มต้นการทำความเข้าใจจากความหมายในแง่ คีลลิกขา จิตลิกขา และปัญญาลิกขา ตามลำดับได้ดังต่อไปนี้

(1) คีลลิกขา ในคำสอนของ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้บรรยายถึงลักษณะของคิลที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด เข้าไปเป็นต้นเหตุให้เกิดการกระทำ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ต่าง ๆ คีลในความหมายของ พระพรหมมั่งคลาจารย์ คือ การที่มีบางสิ่งบางอย่างเข้าไปควบคุมไว้ไม่ให้เกิดความหุนหันพลันแล่น ควบคุมกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยกำลังของ

²⁰ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อบัณฑิตญาณันทะ มรดกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า 2.

ความโลภ ความโกรธ ความหลง ควบคุมให้ร่างกายได้พัฒนาไปอย่างสมดุลควบคู่ไปกับจิตใจ ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้หลงระเหิดขาดสติกระทำการสิ่งใดจากเพียงฟังเสียงยั่วยุ มีเวลาได้ใช้สติปัญญา คิดตรึกตรองให้ลึกซึ้งดีก่อน แล้วจึงทำ²¹

ในความเห็นของ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) กล่าวว่า การควบคุม (ความคิด) จนเป็นปกติได้นี้เองที่เป็นตัวศีล เพราะศีลแปลว่า ปกติ ดังคำบรรยายของท่านตอนหนึ่งที่ว่า “การควบคุม (ความคิดร่างกาย) จนเป็นปกติก็เป็นศีลสิ่งใดที่ทำให้จนเป็นปกติมันก็เป็นศีล สำหรับคนนั้น”²²

(2) จิตศึกษา ในคำสอนของพระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้ใช้วิธีอธิบาย คล้ายกับศีลศึกษาในข้อแรก คือ เริ่มด้วยการอธิบายเหตุผลก่อนว่าการพัฒนาจิตนั้นมี ความสำคัญมีจุดมุ่งหมายอย่างไรเหตุใดเราจึงควรพัฒนาจิต ฯลฯ โดยพูดถึงความสำคัญของ กระบวนการพัฒนาทางจิตว่า เพื่อที่จะให้เกิดความตั้งมั่น มีความสงบ อ่อนโยนเหมาะสมที่จะ นำมาใช้งาน²³ อยู่ในร่องในรอย สงบจากความเห็นแก่ตัว (อัตตา) นั้นเอง²⁴

อย่างไรก็ตาม ในความสำคัญของการพัฒนาจิตตามแนวคิดของพระพรหมมั่งคลาจารย์ โดยสรุป มุ่งเน้นให้ฝึกฝนจนสามารถควบคุมจิตใจตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ให้มีอิสระเป็นนายเหนือ กิเลสของตนเอง ไม่กลับไปตกเป็นทาสของกิเลสผูกมัดกายนอกรับการเอาใจได้ ดังคำบรรยายที่ กล่าวว่า “พึงอยู่อย่างไท (อิสระ) มิใช่อยู่อย่างทาส การปล่อยตัวปล่อยใจนั้นคือความเป็นทาสแต่ การบังคับใจ (ฝึกฝนจิตศึกษา) ได้นั้นคือการก้าวไปสู่ความเป็นไท”²⁵

(3) ปัญญาศึกษา คำสอนส่วนนี้ว่าด้วยกระบวนการพัฒนาฝึกฝนการใช้สติปัญญาเหตุผลที่ ถูกต้องในการแก้ไขปัญหาวจรชีวิต ซึ่งพระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้กล่าวถึง ลักษณะความสำคัญของการใช้ปัญญานั้นว่า เพื่อให้เป็นเครื่องสกัดกั้นความคิดที่ไม่ถูกต้องเพื่อ พิจารณาส่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบแยบคาย ไม่ปล่อยใจ (ความต้องการ) ไปตามอำนาจของกิเลส หมั่นพิจารณาทบทวนตัวเอง²⁶ การฝึกฝนทางปัญญานี้เป็นส่วนสำคัญในหลักการคำสอนของ

²¹ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อ มรดกธรรม 5 ดี : สู่อุบัติเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า 26.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

²⁴ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), เคล็ดลับของชีวิต เป้าหมายของการปฏิบัติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันหนังสือธรรม ธรรมสภา, มปป.), หน้า 14.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24 – 32.

พระพุทธศาสนา เพราะส่งผลต่อการสร้าง และทำความเข้าใจในสังขารธรรมความเป็นจริงของชีวิต ทำให้เข้าใจตัวเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจความเป็นจริงของโลก ไม่หลงงมงายสิ่งสมมุติ ไม่ยึดติดยึดมั่นกับความสุขความทุกข์ อันธรรมาของโลกล้มเลิกไปจนพลอยเป็นทุกข์เดือดร้อนตามไปด้วย เมื่อความเลื่อมความเจริญมาเยือน ดังคำของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ที่กล่าวว่า “ชีวิตของคนเรานั้น เมื่อมีขึ้นแล้วก็ต้องมีลง การขึ้นการลง ซึ่งการขึ้นนั้นต้องให้มีระเบียบ (มีปัญญารู้เท่าทัน ไม่ดีใจเสียใจเกินเหตุ) การลงก็ต้องให้มีระเบียบเหมือนกัน”²⁷

2. พุคฺติ

คติธรรมเรื่องการพุดฺติ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้นำหลักการคำสอนนี้มาจากแนวคิดในมงคลสูตรว่าด้วย การกล่าววาจาดี (สุภาษิตา จ ยาวาจา เอตัมมังฯ) การกล่าววาจาดีเป็นมงคลอันอุดมรวมกับแนวคิดเรื่อง สุจริต 3 คือ วชิสุตฺต (ความงดงามทางวาจา) คติธรรมเรื่อง พุดฺติ ตามแนวคำสอนของท่านนั้นได้เน้นย้ำในเรื่องการให้ระมัดระวังการใช้คำพุดฺติคือ ให้พุดแต่คำดีมีประโยชน์ เว้นการใช้คำพุดในทางที่ผิดที่จะส่งผลเสียให้แก่ตนเองและผู้อื่นอย่างสำนวนท่านก็ต้องกล่าวว่า “คนใดพุดคำไม่ดีบ่อย ๆ เรียกว่าเป็นคนปากเหม็น คนใดพุดดีบ่อย ๆ ก็เรียกว่าเป็นคนปากหอม”²⁸ หรือ “พุดมากก็อาจพลาดมาก แต่ถ้าพุดน้อย ๆ ก็อาจผิดพลาดน้อย ผู้ใดสำรวมปากไว้ภัยอันจะเกิดจากปากก็มีน้อยเป็นธรรมดา”²⁹

แต่การจะสำรวมวาจา หรือ พุดแต่คำดีมีประโยชน์นั้นก็ไม่ใช่เรื่องทำง่ายเสมอไปนัก ดังนั้นในคำสอนของท่านจึงแนะนำว่าควรต้องใช้สติคอยควบคุมวาจาให้ดีทุกขณะ เราสามารถรวบรวมหลักการควบคุมวาจาของ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) มี 3 ลักษณะดังนี้

(1) ระมัดระวังในการกล่าววาจา คือ ต้องนึกไว้ก่อนเสมอว่าวาจาของเรานั้นสามารถจะนำคุณนำโทษมาสู่เจ้าตัวพุดและผู้อื่นได้เสมอ การควบคุมวาจาก็คือควบคุมไม่ให้ พุดผิด พุดมาก พุดร้าย พุดไร้ประโยชน์ เมื่อจะพุดให้มสติคิดก่อนเลือกคำที่เหมาะสมก่อนแล้วจึงพุด

²⁷ ธรรมสภา, *ธรรมครองชีวิต ธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่*, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันหนังสือธรรม ธรรมสภา, 2550), หน้า 21.

²⁸ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), *คำสอนหลวงพ่อดมฺรตธรรม 5 ดี : สู่วิถีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์*, หน้า 36.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

สติในที่นี้จึงสำคัญมาก ดังคำท่านที่กล่าวว่า “การเลือกเฟ้นนี้มีใช้หน้าที่ของปาก แต่เป็นหน้าที่ของใจปากเป็นแต่ผู้ทำงานตามสั่งการระวางในเรื่องของปากก็จึงเป็นการระวางใจนั่นเอง”³⁰

(2) กล่าวแต่วาจาสุภาสิต การกล่าววาจาสุภาสิตนี้หมายถึง กล่าวแต่คำที่ตรงตาม อ่อนหวานไพเราะเป็นคำจริงไม่โกหก หลักการกล่าววาจาสุภาสิตซึ่ง พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ได้บรรยายไว้ได้กล่าวว่าเป็นคำพูดที่มีลักษณะถูกต้อง 5 ประการคือ (1) พูดเหมาะกับกาล (2) เป็นคำจริง (3) อ่อนหวานไพเราะ (4) ประกอบด้วยประโยชน์ และ (5) กล่าวด้วยตั้งเมตตาจิตไว้ในใจ³¹ และท่านก็ได้กล่าวทิ้งท้ายว่า “วาจาสุภาสิตนั้นเป็นการพูดที่ไม่ทำให้ผู้พูดเดือดร้อนทั้งไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นด้วย ชาวพุทธจึงควรเปล่งวาจาตรงตามอันยังคุณค่าให้เกิดขึ้นเท่านั้น”³² และ “ใช้คำอ่อนหวานสมานใจไปทางไหนก็ไม่ลำบาก...แต่ถ้าพูดจาหยาบค้ายแสบงูไปที่ใดก็ไม่มีใครชอบ”³³

(3) กล่าวแต่คำดีมีประโยชน์ การกล่าวแต่คำดีมีประโยชน์ในคำสอนของ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) เน้นย้ำให้คำนึงถึงการรักษาประโยชน์ในการพูดคือ แม้จะเป็นคำจริง อ่อนหวานไพเราะแต่ “หากคิดว่ามีประโยชน์แล้วจึงพูดหากไม่มีประโยชน์แล้วไม่พูดเสียเลยดีกว่า”³⁴ โดยมีเกณฑ์ตัดสินในเรื่องนี้ว่า คำที่ดีมีประโยชน์นั้นจะต้องเป็นคำที่ (1) พูดแล้วผู้อื่นสบายใจ (2) พูดแล้วไม่กระทบผู้อื่น (3) พูดแล้วเกิดความรู้ (4) พูดแล้วเกิดความดี (5) พูดแล้วช่วยผ่อนคลายปัญหาความทุกข์ของผู้อื่นได้³⁵

3. ทำดี

คติธรรมเรื่องการทำดีในคำสอนของ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) นี้โดยหลักการได้นำมาจากหลักสุจริต 3 ในข้อที่ว่าด้วย กายสุจริต ซึ่งหากจะเทียบกับหลักธรรมใน อริยมรรคมีองค์ 8 คือ (1) สัมมากัมมันตะ การประกอบกรงานชอบ (2) สัมมาอาชีวะ มีการเลี้ยงชีพชอบ และ (3) สัมมาวายามะ การมีความพยายามชอบ นอกจากนี้คำสอนเรื่อง ทำดี ของท่านยังได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมจากเดิมออกไปครอบคลุมอีกหลายเรื่อง เป็นต้นว่า การไม่เบียดเบียน

³⁰ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), **พูดดี การกล่าววาจาดีเป็นมงคลอันอุดม**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา, มปป, 2550), หน้า 43.

³¹ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), **พูดดี การกล่าววาจาดีเป็นมงคลอันอุดม**, หน้า 45.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³³ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), **คำสอนหลวงพ่อมรดกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**, หน้า 39.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57 – 61.

(อวิหิงสา) การประพடுத்தธรรมของคนดี (หิริ โอตตปปะ) พรหมวิหารธรรม การเคารพซึ่งกันและกัน (คารวะ 6) ฯลฯ ซึ่งจะได้อธิบายในส่วนของรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การไม่เบียดเบียน การไม่เบียดเบียนนี้ถือเป็นสุดยอดคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่าได้ แม้พระพุทธเจ้าก็บัญญัติศาสนธรรมคำสอนของพระองค์เริ่มต้นด้วยการไม่เบียดเบียน ดังพุทธพจน์ “ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา น หิ ปพฺพชิตฺโต ปฺรุษชาติ สมฺณ โหติ ปรี วิหฺลฺยนฺโต” แปลว่า ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมตรัสนิพพานเป็นบรมธรรมผู้ทำร้ายไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต การเบียดเบียนไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ³⁶ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หลักว่าด้วยการไม่เบียดเบียนในคำสอนของ พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญา นันทะภิกขุ) นี้มีข้อพิเศษที่ได้บ่งบอกถึง การเพ่งถึงโทษทางฝ่ายผู้กระทำที่ต้องได้รับไว้ด้วย เป็นต้นว่า ผู้เบียดเบียนคนอื่นอาจได้รับโทษถูกลงทัณฑ์ (เพราะไปทำร้ายผู้อื่นแล้วถูกจับได้) เป็นเหตุให้เสียจริต มีโรคพยาธิเบียดเบียนมาก ไม่มีคนอยากคบหาด้วย เป็นต้น ซึ่งการกล่าวถึงความเสียหายของผู้ที่ชื่นชอบการเบียดเบียนนั้นก็คือ เพราะมีพื้นฐานจิตใจชั่วร้ายต่ำทราม ไม่เคยฟังธรรมรับธรรมะไม่เคยเข้าใกล้พระเจ้าใกล้นักปราชญ์นั่นเอง³⁷

(2) การประพடுத்தธรรมของคนดี การประพடுத்தธรรมของคนดีนี้หากจะกล่าวไปแล้วก็คงจะหมายถึงการมีธรรมพื้นฐาน 2 ข้อคือ หิริ กับ โอตตปปะ ที่เรียกว่า เทวธรรม ธรรมอันทำให้คนเป็นเทวดานั้นเอง³⁸ ในคำสอนของ พระพรหมมั่งคณาจารย์ การประพடுத்தธรรมของคนดี หรือ เทวดาธรรม จุดประสงค์ไม่ใช่เพื่อต้องการกล่าวไปในเชิงบุคลาธิษฐาน แต่ต้องการที่จะแสดงสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของคนดีหรือของการทำความดีมากกว่า ถึงกระนั้นท่านก็ได้บรรยายถึง เทวดาไว้ได้แก่ 3 จำพวกนี้คือ (1) อุบัติเทวดา เทวดาจำพวกที่เมื่อเป็นมนุษย์ได้เคยสั่งสมบุญรักษาธรรมมี หิริ-โอตตปปะ อันเป็นธรรมของคนดีอยู่เรื่อยๆ เมื่อตายจากโลกมนุษย์ไปแล้วจึงไปเกิดเป็นเทวดา (2) สมตติเทวดา เป็นเทวดาโดยการสมมุติยกย่องขึ้น ให้มีสถานะคล้ายเทวดา เช่น พ่อ แม่ เจ้าพระยามหากษัตริย์ เป็นต้น (3) วิสุทธิตเทวดา เป็นเทวดาโดยความบริสุทธิ์ คือ ทำกิเลสของตนให้บริสุทธิ์ได้เมื่อใดก็เป็นเทวดาโดยความบริสุทธิ์ในที่นั้นเลย

ในคำสอนของ พระพรหมมั่งคณาจารย์ การประพடுத்தธรรมของคนดีนี้มุ่งถึงการสร้างความนิยมต่อหลักธรรมที่ใช้ปฏิบัติมากกว่าตัวบุคคล ถ้าทุกคนมีความเกรงกลัว และละอายต่อ

³⁶ ที.ม. (บาลี) 10/54/57.

³⁷ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระพรหมมั่งคณาจารย์ (ปัญญา นันทะภิกขุ), **ทำดี วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้ เราทำอะไรอยู่**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม ธรรมสภา, มปป, 2550), หน้า 1 – 3.

³⁸ ชู.ชา. เอกก. (ไทย) 27/6/3.

บาป (หิริ โอตตัปปะ) อย่างนี้ก็คือเป็นเทวดาเพราะความประพฤติ อย่างคำของ พระพรหมมั่งคลาจารย์ ที่กล่าวว่า “ผู้ใดประพฤติธรรมข้อที่จะทำให้เป็นเทวดา ก็เรียกว่าผู้นั้นเป็นเทวดาแล้ว”³⁹

(3) พรหมวิหารธรรม ในพรหมวิหารธรรมนั้นหมายถึง การมีธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ(เช่นเดียวกับพรหม) มีความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบธรรม⁴⁰ พรหมวิหารธรรมนี้มีอยู่ 4 ข้อด้วยกันดังนี้คือ (1) เมตตา มีความรักปรารถนาดีต่อมีจิตแผ่ไมตรีคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ถ้วนหน้า (2) กรุณา ความสงสาร มีใจที่อยากจะปลดปล่อยความทุกข์ยากเดือดร้อนให้ผู้อื่น (3) มุทิตา มีความยินดี แซ่มนชื่นเบิกบานมีจิตพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข และ (4) อุเบกขา การวางใจเป็นกลางดำรงอยู่ในธรรมพิจารณาด้วยเห็นปัญญา ไม่เลือกที่รักที่ชังไม่เอนเอียงด้วยอคติ วิวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ไปตามแก่เหตุสมควรแก่ผล⁴¹

โดยสรุปแล้วพรหมวิหารธรรมในคำสอนของพระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) นี้มุ่งสอนถึงตัวคุณธรรมมากกว่าตัวบุคคลเช่นเดียวกับการประพฤติธรรมของคนดี (เทวดาธรรม) เช่น สอนให้นับถือคุณธรรมสอนว่าพ่อแม่เป็นพรหมของลูก⁴² เป็นต้น

4. คบหามิตรดี

การคบหามิตรดี นี้หากว่าโดยความหมายอย่างแคบก็อาจมีความหมายว่า ให้เลือกคบแต่กับบัณฑิตอย่างเช่นตามนัยยะในมงคลสูตร ข้อที่ 2 ปณฺธิตานญฺ จ เสวนาฯ การคบหาบัณฑิตเป็นมงคลอุดม มิเช่นนั้นก็อาจหมายถึงเพียงให้เลือกคบมิตรมีอุปการะ⁴³ ตามนัยยะคำสอนในสิงคาลกสูตรเท่านั้น แต่การคบหามิตรดีในคำสอนของพระพรหมมั่งคลาจารย์ ได้ขยายความหมายออกไปอีก คือมีการรวมเอาส่วนที่แนะนำให้ปฏิเสธการคบมิตรที่ไม่ดีเข้าไปด้วย ส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามานี้เป็นคำสอนที่ยกมาในมงคลสูตรและสิงคาลกสูตร มีการขยายออกไปอย่างละ 1 ข้อ

ดังนั้นการคติธรรม “คบหามิตรดี” ในที่นี้จึงประกอบด้วยหัวข้อธรรม 4 ข้ออันประกอบด้วยคือ (1) อเสวนา จ พาลานํ การไม่คบคนพาล (2) ปณฺธิตานญฺจ เสวนาฯ คบแต่เฉพาะบัณฑิต (3) คบเฉพาะมิตรแท้ (4) ไม่คบหามิตรเทียม ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละข้อดังนี้

³⁹ พระพรหมมั่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), ทำดี วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่, หน้า 5.

⁴⁰ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 16, หน้า 124.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

⁴³ ดูรายละเอียดใน. ที.ปา. (ไทย) 11/261 /210.

(1) อเสวนา จ พาลานํ คือการไม่คบพาล คนพาลในที่นี้ได้แก่ คนพวกชอบหาเรื่องชอบสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ความหมายของคนพาลว่า หมายถึง คนที่มีปกติชอบพูดชั่ว ทำชั่ว คิดชั่ว เป็นพวกชอบทำลายประโยชน์ทั้งของตนเองและของผู้อื่นเป็นปกติ⁴⁴ นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทคนพาลไว้อีก 2 ประเภทด้วยกันคือ ประเภทที่หนึ่ง คือ พาลภายนอก หมายถึง คนอื่น ๆ รอบข้างที่มีลักษณะเป็นคนพาลดังที่กล่าวไปแล้วนั้น และประเภทที่สองคือ พาลภายใน หมายถึง ตัวเราเองเพราะขณะที่มีความเป็นพาลเกิดขึ้นในจิตใจเราในขณะนั้นก็เป็นคนพาล⁴⁵

สรุปแล้วการไม่คบคนพาลจึงหมายความว่า จะต้องไม่คบกับทั้งคนพาลที่เป็นคนอื่น ภายนอก และกับคนพาลที่เป็นลักษณะส่วนเลวภายในใจของตัวเองด้วย การไม่คบคนพาลในคำสอนของพระพรหมมัจฉลาจารย์ (ปัญญาันนทะภิกขุ) มักเน้นย้ำการหลีกเลี่ยงคนพาล แม้ตัวเองเป็นพาลก็ต้องให้เลิกคบ คือเลิกคบกับการกระทำ คำพูด ความคิดที่ไม่ดีของตัวเอง ดังที่ท่านกล่าวว่า “เมื่อเจอคนพาลแล้วต้องรีบลุกหนีอย่าไปนั่งใกล้ผี เพราะผีคือความพาลนั้นมันลามมาหากันได้แล้วมันจะลามมาเข้าเราไปด้วย⁴⁶

(2) ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา พึงคบแต่เฉพาะบัณฑิต ในคัมภีร์มัจฉลตถทีปนีได้กล่าวไว้ว่า บัณฑิตนั้นหมายถึงผู้มีความเพียรโน้มไปในทางสังฆมกุศลกรรมบท 10 เช่นว่า ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ พยายามขจัดความโลภ ความพยาบาท ความคิดปองร้ายภายในใจของตนให้หมดไป เพราะมีการกระทำทางคำพูด ความคิดที่เป็นกุศลอยู่เสมอ ฯลฯ⁴⁷

ประเภทของบัณฑิตมีการแบ่งไว้คล้ายกับคนพาล คือ มีทั้งบัณฑิตภายนอก และ บัณฑิตภายใน บัณฑิตภายนอกหมายถึงบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะของการเป็นคนดี มีความคิด การกระทำ คำพูดที่ดี ส่วนบัณฑิตภายในนั้นหมายถึงตัวเราเองขณะที่ใช้ปัญญาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ไม่ถูกความโลภ ความโกรธ ความหลง เข้าครอบงำ มีการกระทำ คำพูด ความคิดในทางที่

⁴⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, มัจฉลตถทีปนีแปล เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร : มกุฏราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 20.

⁴⁵ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, มงคลยถาชีวิต เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ศรัทธา, 2537), หน้า 29.

⁴⁶ พระพรหมมัจฉลาจารย์ (ปัญญาันนทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อดมรดกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า 124.

⁴⁷ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, มัจฉลตถทีปนี เล่ม 1, หน้า 21.

เป็นกุศล การคบบัณฑิตไม่ว่าจะบัณฑิตภายนอกหรือบัณฑิตภายในก็ล้วนมีแต่ส่วนดี แต่ก็กล่าวว่าการคบบัณฑิตภายในด้วยการทำตัวให้เป็นบัณฑิตเสียเองย่อมดีกว่าการออกไปเที่ยวตามหาบัณฑิตภายนอก ดังคำกล่าวของ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ว่า “ให้ปลุกให้เสกตัวเอง”⁴⁸ คือปลุกตัวเองจากความเขลา และเสกตัวเองให้เป็นคนดีมีปัญญาจึงจะประเสริฐที่สุด

(3) คบมิตรแท้ ในสังคาลสูตรนั้นกล่าวไว้ว่า มิตรแท้ ประกอบด้วยความดีนำคบหา 4 ประการ (จำพวก) คือ ประการที่หนึ่ง เพราะมีอุปการะ ด้วยป้องกันตัวเพื่อนยามประมาท ป้องกันทรัพย์ให้ยามเพื่อนประมาทแล้วเป็นที่พึ่งให้ยามมีภัย เมื่อมีกิจจำเป็นยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ประการที่สอง เพราะร่วมสุขร่วมทุกข์ ด้วยการไม่ปิดบังความลับตนต่อเพื่อนปิดบังความลับของเพื่อนไม่บอกแก่ผู้อื่นไม่ทิ้งยามมีอันตราย แม้ชีวิตก็อาจสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้ ประการที่สาม เพราะแนะนำประโยชน์ ด้วยการห้ามไว้จากความชั่วแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดีให้ฟังสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน บอกทางสวรรค์ให้ และประการที่สี่ เพราะมีความรักใคร่ให้แก่กัน คือเมื่อเพื่อนเสื่อมพลอยเห็นใจยินดียามเพื่อนเจริญ ห้ามปรามคนนิทานสนับสนุนคนสรรเสริญ⁴⁹ เป็นต้น

สรุปได้ว่าหลักคำสอน คบมิตรแท้ นี้ส่วนที่พบในหลักการคำสอนของ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) สามารถรวมลงในความหมายดังที่ท่านบรรยายว่า อยู่กันด้วยความรักใคร่ปรองดองต่อกันมีเมตตาและความซื่อสัตย์ในการคบหากันนั่นเอง⁵⁰

(4) ไม่คบหามิตรเทียม มิตรเทียมบางครั้งก็เรียกว่ามิตรปฏิรูปก็มี คือ เพราะเป็นของเทียมไม่ใช่ของแท้ เป็นแต่สิ่งทำเลียนขึ้นมาจึงเรียกว่ามิตรเทียม ที่ไม่ให้คบหามิตรเทียมนั้นเพราะว่ามิตรเช่นนี้เป็นแต่มิตรจอมปลอมนำแต่ความเลวร้ายมาให้ ในสังคาลสูตรกล่าวว่ามีมิตรเทียมนั้นมี 4 จำพวกคือ จำพวกที่หนึ่ง คือพวกคนปกอลอก หมายถึงคนคิดเอาแต่ได้ยอมเสียหน่อยเพื่อหวังได้มาก ตัวมีภัยจึงอาสาช่วยงานมาคบเราเพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง จำพวกที่สอง คือพวกคนดีแต่พูด พวกชอบปราศรัยแต่เรื่องเดิม ชอบพูดถึงแต่เรื่องอนาคตยังไม่เกิดช่วยเหลือแต่สิ่งที่หาประโยชน์ไม่ได้ เรื่องที่ต้องการให้ช่วยจริง ๆ เอาแต่ป้ายเบี่ยงแสดงความขัดข้อง จำพวกที่สาม คือพวกคนพูดประจบ ได้แก่ เพื่อนทำชู้ก็คัล้อยตาม เพื่อนทำดีก็คัล้อยตามสรรเสริญต่อหน้าแต่คอยนิทานลับหลัง และจำพวกสี่ คือเพื่อนคอยชักชวนไปแต่ในทางเลื่อม ได้แก่ พวกชักชวนหมกมุ่น

⁴⁸ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อดมฺรตกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า 126.

⁴⁹ ที.ปา. (ไทย) 11/261 – 265/ 210 – 211.

⁵⁰ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อดมฺรตกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า 121.

เสพลึงมีนเมาเป็นหนทางแห่งความประมาท ชักชวนท่องเที่ยวตามตรอกซอยยามวิการ ชักชวนเที่ยวเล่นไม่เป็นแก่นสาร ชักชวนให้หมกมุ่นเล่นการพนัน⁵¹

จะเห็นได้ว่ามีตรเทียม 4 จำพวกนี้เป็นเพื่อนซึ่งหาความหวังดีต่อเพื่อนไม่ได้ ไม่เพียงแต่จะไม่เกิดประโยชน์ในการคบหาซ้ำร้ายยังคอยโทษภัยมาให้ไม่จบสิ้น นักปราชญ์ทั้งหลายจึงแนะนำให้หลีกเลี่ยงหนีจากเพื่อนเทียมเหล่านี้ให้ไกล อย่างคำสอนของพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ก็คือเราต้องควบคุมตนเอง ให้อำนาจไปคบเพื่อนเหลวไหลไม่เอาถ่านต้องต่อสู้ คือสู้กับกิเลสฝ่ายชั่วของตนเองให้ได้⁵²

5. ไปสู่สถานที่ดี

สถานที่ดีในที่นี้เรียกอีกอย่างว่า ปฏิรูปเทศ หมายถึง ถิ่นที่อยู่อันเหมาะสม ถิ่นที่อยู่อันสมควร⁵³ ในทางพระพุทธศาสนามีการให้ความหมายเกี่ยวกับสถานที่ดีไว้หลายนัย บ้างก็ว่าหมายถึงเป็นสถานที่ที่มีความดีพร้อมสมบูรณ์ มีพระพุทธศาสนาตั้งมั่น พุทธบริษัท 4 ในที่นั้นมี ความเข้มแข็ง ผู้คนฝึกฝนบุญกิริยาวัตถุ มีวินัยศีลศัสตราศรค้ำสอนของพระพุทธเจ้า 9 ประการบริบูรณ์ครบถ้วน⁵⁴ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในความหมายของสถานที่ดีตามแนวของ พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ไม่ได้มุ่งชี้ไปที่สถานที่ทางกายภาพอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงภายในจิตใจ คือ ท่านเห็นว่าหากจิตใจดีเสียอย่างแล้วทุก ๆ ที่ล้วนเป็นสถานที่ที่ดีสำหรับคน ๆ นั้น ดังคำสอนหลายตอนเป็นต้นว่า ให้ตั้งอยู่ในธรรม ไม่ต้องไปตั้งอยู่ในสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ทำใจให้สบายทุกโอกาส อยู่อย่างมีความสุขในชีวิตประจำวัน⁵⁵ ตามแนวคำสอนของ พระพรหมมังคลาจารย์ ท่านเห็นว่าส่วนสำคัญของการไปสู่สถานที่ดีนั้นไม่ใช่ให้ไปแสวงหาจากภายนอก แต่ให้มุ่งเน้นการสร้างศีลธรรมขึ้นมาจากภายในจิตใจของแต่ละคน เพราะศีลธรรมในความเห็นของท่านเปรียบเสมือนเป็นสถานที่ดี ๆ สำหรับให้คนอยู่อาศัยร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังคำที่กล่าวไว้ว่า “เมื่อคนได้ประพฤติ

⁵¹ ที.ป.า. (ไทย) 11/255 /207 .

⁵² พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ), คำสอนหลวงพ่อ มรดกธรรม 5 ดี : สู่อุบัติเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, หน้า 124 – 128.

⁵³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, 2546), หน้า 1059.

⁵⁴ พระธรรมธีรราชมุณี, มงคล 38 ประการ, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 40 – 44.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 129 – 132.

ปฏิบัติในรูปอย่างนั้นแล้ว เราก็อยู่กับด้วยความสุขความสบาย ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในหมู่สังคมนั้น ๆ หลักเหล่านี้เรียกว่าชั้นศีลธรรมอันเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น”⁵⁶

บทสรุป

จากการศึกษาในบทความเรื่อง มรดกธรรม 5 ดี สูตรสำเร็จสำหรับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาเห็นว่าแนวทางคำสอนของพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) นั้น เป็นเส้นทางของผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพราะงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนนั้นจะมีความเจริญรุ่งเรืองถึงแม้พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธเข้าสู่พระปรินิพพานแล้วก็ตาม ผู้ทำหน้าที่ต่อคือพระสาวก จากสมัยพุทธกาลจวบจนปัจจุบันตามกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลง แต่หลักธรรมคำสอนนั้นมีได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลาด้วยผู้ทำหน้าที่ต่อการเผยแผ่คือพระสงฆ์นั่นเอง จะเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้บุคคลต่าง ๆ ได้รับรู้เข้าใจเหมือนของที่คว้าหยาได้โดยง่าย

อย่างไรก็ตามปัจจุบันถึงแม้พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) จะมรณภาพไปแล้วก็ตามแต่หลักธรรมที่เป็นมรดกธรรมคำสอนของท่านยังไม่ตายตามตัว แต่กลับกันยังเป็นมรดกธรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนได้รับการกล่าวขานจากนักปราชญ์ นักวิชาการต่างๆ ยกให้เป็น “แม่ทัพธรรม” ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพราะด้วยลีลาการสอนไม่ว่าจะเป็นการแสดงปาฐกถาธรรม ด้วยคำพูดที่เข้าใจ เข้าถึง จูงใจให้ชวนฟัง ด้วยคำที่เข้าใจง่ายต่อการฟัง จึงทำให้ได้รับความรู้หลักพุทธธรรมที่ถูกต้อง ก็จะช่วยให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้องรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็นให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่สังคม รวมทั้งยังสามารถนำสิ่งที่ได้ฟังนั้นไปประพฤติปฏิบัติต่อได้อย่างถูกต้อง ยังเป็นการช่วยเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาอีกทาง ด้วยหลักธรรมง่ายๆ เหมาะสำหรับผู้ที่ได้ฟังและเข้าใจในหลักธรรมที่ว่าด้วย การคิดดี การทำดี การพูดดี การคบคนดี และการไปสู่สถานที่ดี รวมเป็นมรดกธรรม 5 ดี ซึ่ง พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) ด้วยนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแม่แบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับปัจจุบันกาล ประกอบด้วย (1) คิดดี ได้แก่ มีมโนสุจริต มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลม มีเหตุผล คิดแต่ในทางสร้างสรรค์สร้างความเจริญอกงามทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น (2) พูดดี คือ มีความประพฤติชอบทางวาจา ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้าอวดไหวให้ระวังคำพูดที่จะเป็นการไปบั่นทอนความดี บั่นทอนความสงบสุขของผู้อื่น (3)

⁵⁶ พระธรรมธีรราชมุณี, มงคล 38 ประการ, หน้า 140.

ทำดี ได้แก่ ประกอบกายสุจริต มีเมตตา ไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น มีการประกอบงานที่ถูกต้อง เลี้ยงชีพอย่างสมควร มีความพยายามทำสิ่งดีมีประโยชน์ให้ประสบผลสำเร็จ (4) คบหามิตรดี คือ คบหาเพื่อนแท้ 4 จำพวก ได้แก่ เพื่อนมีอุปการะ เพื่อนร่วมสุขทุกข์ เพื่อนแนะนำประโยชน์ เพื่อนมีน้ำใจกับทั้งสอนให้หลีกเลี่ยงมิตรเทียม 4 จำพวก (มิตรปฏิรูป 4) ได้แก่ พวกคนปกกลอก คนดีแต่พูด คนหัวประจบ คนชวนในทางฉิบหาย (5) ไปสู่สถานที่ดี ได้แก่ ในถิ่นที่เหมาะสมตามสมควร ซึ่งทุกถิ่นที่เป็นที่อยู่นี้สามารถอยู่ได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา

สรุปความได้ว่า มรดกธรรม 5 ดี ถือเป็นสูตรสำเร็จสำหรับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ย่อมเป็นที่ประจักษ์เห็นต่อบุคคลต่าง ๆ ที่สนใจและนำไปประพฤติปฏิบัติ เพราะด้วยเนื้อหาสาระธรรมนั้นได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ครอบครัวและสังคมให้เกิดความสันติสุขร่วมถึงเป็นแนวทางเหมาะสมกับนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาในได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ธรรมสภา. **ธรรมครองชีวิต ธรรมะนำแสงสว่างสู่ชีวิตใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันหนังสือธรรม ธรรมสภา, 2550.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันหนังสือธรรม, 2551.

พระธรรมธีรราชกุมารี. **มงคล 38 ประการ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, 2551.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญา นันทะภิกขุ). **คำสอนหลวงพ่อมรดกธรรม 5 ดี : สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันหนังสือธรรม, 2550.

_____. **เคล็ดลับของชีวิต เป้าหมายของการปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันหนังสือธรรม ธรรมสภา, มปป..

_____. **ทำดี วันคืนล่วงไปๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันหนังสือธรรม ธรรมสภา, 2550.

- _____. **พุดดี การกล่าววาทาดีเป็นมงคลอันอุดม**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสันนิบาตธรรม
ธรรมสภา, 2550.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- _____. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **มังคลัตถทีปทีปนีแปล เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : มกุฏราช
วิทยาลัย, 2534.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร : นาน
มีบุ๊คส์, 2546.
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์. **มงคลยอตซีวิต เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา,
2537.